

ANTWOORDEN OP VRAGEN IN VRAGENFORMULIER FASE 2

VRAAG A1 VRAGENFORMULIER FASE 2

Wat zijn de aanvullende competenties (bovenop die van het basiscompetentieprofiel) voor een tolk-specialist voor personen met doofblindheid?

De onderstaande vragen moeten beantwoord worden:

1a. Over welke diepgaande kennis moet een specialist beschikken van het systeem/de setting waarbinnen het tolken plaatsvindt?

1b. Over welke kennis van de gehanteerde terminologie en de te volgen procedures bij tolken voor personen met doofblindheid moet een specialist beschikken?

1c. Over welke (gevorderde) vaardigheden moet een specialist beschikken wat betreft persoonlijke reflectie, consultatie, samenwerking en onderzoek.

Inleiding antwoord op vraag A1

Algemeen

WASLI geeft de volgende definities in zijn richtlijn *Deafblind Interpreter Education Guidelines* (bijlage 1); beide omschrijvingen zijn afkomstig van de Zweedse vereniging voor personen met doofblindheid (FSDB):

Doofblindheid verwijst naar personen met verschillende gradaties van gehoor- en zichtverlies.

"Doofblindheid beperkt de activiteiten van een persoon en belemmert zijn/haar volledige deelname aan de samenleving in zodanige mate dat de samenleving verplicht is om specifieke diensten, aanpassingen in de omgeving en/of technologie te faciliteren" (FSDB, 2007).

Tolken voor doofblinde personen wordt omschreven als *"een vereiste zodat mensen met doofblindheid volledige deelname, gelijkheid, onafhankelijkheid en zelfbeschikking in alle domeinen van de samenleving kunnen bereiken"* (FSDB, 2008). Het betreft het overbrengen van visuele en/of auditieve informatie via een tussenpersoon, waarbij drie volledig geïntegreerde elementen worden aangeboden: het tolken van gesproken taal of gebarentaal, het beschrijven van de omgeving en het fysiek begeleiden.

Deelkracht geeft de volgende beschrijving van doofblindheid:

Kan je slechter horen én slecht zien? Dan heb je een beperking in horen én zien, ook wel doofblindheid genoemd.

De combinatie van de twee beperkingen maakt het een unieke beperking. In dit geval is 1 + 1 namelijk niet gelijk aan 2. Bij iemand die goed kan horen en kan zien vullen het gehoor en de visus elkaar aan. Iemand die niet goed kan horen, maar wel goed kan zien (of andersom) compenseert het ene zintuig voor het andere. Als je een beperking in horen én zien hebt, kan het ene zintuig het andere niet compenseren. Daarom is een beperking in horen én zien een unieke beperking.

Er worden drie subgroepen onderscheiden: 1) een aangeboren beperking in horen én zien: de auditieve en visuele beperking zijn dan ontstaan vóór de taalverwerving, 2) een verworven beperking in horen én zien: de auditieve en/of visuele beperking ontstaan ná de taalverwerving, 3) een leeftijdsgerelateerde beperking in horen én zien: de auditieve en visuele beperking zijn leeftijdsgerelateerd en dus ontstaan door het ouder worden.

Tolken NGT

Het competentieprofiel van de NBTG van mei 2026 is als uitgangspunt gebruikt om aanvullende competenties uit te werken voor Tolk NGT-NL die werken voor personen met een beperking in horen en zien (doofblindheid). Voor de leesbaarheid wordt bij deze vraag de term doofblindheid gebruikt. Doofblindheid is een paraplu-begrip voor een heel diverse doelgroep: mensen met verschillende gradaties van beperking in horen en zien.

Voor het opzetten van het competentieprofiel van de NBTG is het model van Michaela Abl-Mikasa¹ gebruikt. Hierbij zijn competenties op basis van proces- en praktijkervaring gegroepeerd. Dit model wordt hier per groep competenties besproken en aangevuld m.b.t. de nodige competenties voor de specialist in het tolken voor personen met doofblindheid. Alle competenties in het competentieprofiel van de NBTG en van de specialist in tolken voor doofblinden zijn geschreven voor horende én dove tolken.

Schrijftolken

De NSV heeft geen competentieprofiel ontwikkeld, maar wel een beroepsprofiel, waarin de essentie is aangegeven van het beroep en een omschrijving van de belangrijkste en

¹ Abl-Mikasa, M. 2012. The importance of being not too earnest: a process- and experience-based model of interpreter competence. In dit artikel wordt een model geïntroduceerd dat competenties aan de hand van proces- en praktijkervaring van (gesproken taal-) tolken onderbrengt in een aantal subgroepen. Aan de hand van een schematische weergave wordt besproken welke competenties noodzakelijk zijn voor congres tolken gesproken taal om een tolkopdracht tot een goed einde te brengen.

meest voorkomende activiteiten in de beroepsuitoefening van de schrijftolk. Daarnaast is een onderdeel van de beroepscode voor schrijftolken (artikel 6) gewijd aan het schrijftolken voor doofblinde personen.

Waar van toepassing zal bij de beantwoording van de onderstaande vragen die specifiek betrekking hebben op schrijftolken (de teksten in een grijs vlak), verwezen worden naar het beroepsprofiel van de NSV.

Omdat er in het beroepsprofiel van de NSV geen competenties zijn omschreven, gaan we bij de beschrijving van de competenties voor specialisten in het tolken voor personen met doofblindheid, uit van de competenties van de NBTG, en waar van toepassing verwijzen we naar het beroepsprofiel van de NSV.

Combitolken (die zowel tolk NGT als schrijftolk zijn)

Combitolken hebben de keuze in welke modaliteit zij zich willen specialiseren als tolk voor mensen met doofblindheid; in Nederlandse Gebarentaal (NGT) of in schrijftolken. Voor beide specialisaties gelden deels overlappende, maar ook modaliteit-specifieke eisen.

Antwoord op vraag A1-1a

1a. Over welke diepgaande kennis moet een specialist beschikken van het systeem/de setting waarbinnen het tolken plaatsvindt?

Allereerst moet een tolk NGT over de competenties beschikken die beschreven zijn in het competentieprofiel van de NBTG/beroepsprofiel NSV.

Hieronder worden eerst de aanvullende competenties m.b.t. de diepgaande kennis van het systeem/de setting van de gespecialiseerde tolk NGT beschreven en de competenties die van een aantekening zijn voorzien in het kader van deze specialisatie.

ALGEMENE OVERKOEPELENDE COMPETENTIES

Competentie nr 1: *De tolk hanteert professionele normen*

- volledige kennis hebben van de normen en waarden van de beroepscode van de NBTG en ook daarnaar handelen;

Aantekening bij competentie nr 1:

- Voor de specialisatie geldt dat tolken volledige kennis moeten hebben van de bijlage Beroepscode voor tolken voor mensen beperkt in horen en zien van de NBTG (is nog in ontwikkeling). Dit is niet als aanvullende competentie opgenomen omdat de bijlage onderdeel uitmaakt van de beroepscode.

COMPETENTIES VOORAFGAAND AAN EEN TOLKOPDRACHT

Competentie nr. 5: *De tolk beheerst de werktalen vloeiend*

Dit betekent:

- Beheersen van

Nederlands:

- Moedertaalgebruikers: 4F-niveau³
- Niet-moedertaalgebruikers: minimaal B2 niveau (ERK4) en streven naar C-niveau (ERK)

NGT:

- Moedertaalgebruikers: moedertaalniveau

- Niet-moedertaalgebruikers: minimaal B2 niveau (ERK) en streven naar C-niveau (ERK)

Overige werktalen:

- Streven naar C-niveau (ERK)

- In het bezit zijn van kennis, taal- en tolkvaardigheden om gepast en accuraat te tolken.

Aanvulling op competentie nr. 5:

De tolk NGT-NL die gespecialiseerd is in tolken voor doofblinde personen beschikt daarnaast over een vergevorderde beheersing van tactiele Nederlandse Gebarentaal, vingerspellen in de hand, gebruik van LORM en NGT/NmG in een kleine ruimte, maakt gebruik van social haptic en heeft kennis van protactiel.

Aantekening bij competentie nr. 5:

• Communicatiemodaliteiten

De doelgroep van personen met doofblindheid is heel divers; de mate van doof- en blindheid is afhankelijk van wanneer de beperking in horen en zien is ontstaan en aansluitend hoe de taalontwikkeling is verlopen. Mensen met doofblindheid zijn te verdelen in een groep mensen die gesproken Nederlands als eerste taal verwierven en een groep die NGT als eerste taal verwierven. Daarnaast worden er ook kinderen doofblind geboren die in dat geval tactiele gebarentaal als eerste 'taal' verwerven.

Uit deze taalvoorkeuren komen verschillende communicatievoorkeuren naar voren. De tolk NGT en de schrijftolk, werkzaam voor deze diverse groepen doofblinde personen, zal hier in moeten kunnen afstemmen met de klant en zich moeten kunnen aanpassen.

Er zijn in de communicatie tussen doofblinden onderling verschillende aanvullende communicatievormen ontstaan voor het overbrengen van aanwezige visuele omgevingsinformatie. Visuele informatie die de doofblinde persoon anders in zijn geheel of gedeeltelijk mist. Het gaat hier om aanpassingen in gebaren op lexicaal niveau (bijv. een aangepast gebaar voor BROER, omdat het verschil dan beter is te voelen), maar ook het weergeven van non-manuele markeerders (ja-knikken, nee-schudden) zijn belangrijk. Hierboven staan voorbeelden beschreven van aanpassingen in tactiele communicatie. Ook is er in de Verenigde Staten pro-tactiel-gebaren ontstaan tussen doofblinden en communicatiepartners. Bij tactiele gebarentaal voelt de doofblinde de gebaren af bij de ander. Bij pro-tactiel worden de gebaren vaak op het lichaam van de doofblinde zelf gemaakt.

In de communicatie met doofblinde personen zijn er ook verschillende manieren ontstaan om visuele omgevingsinformatie door te geven, bijvoorbeeld door het tekenen van de ruimte op de rug, arm of been. Ook kunnen bijvoorbeeld bepaalde emoties bij bepaalde personen in de ruimte worden doorgegeven, zoals smileys op de rug tekenen. Dit gebeurt vaak tegelijkertijd met de talige vertaling. Het is van belang om over het gebruik van deze social haptics te blijven afstemmen met de tolkgebruikers en het team waarmee je werkt en daarnaast over andere (nieuwe) gebaren indien nodig. Ook is er afstemming nodig met de andere tolkgebruikers in de ruimte om te zorgen dat de juiste vertaling wordt gemaakt en iedereen kan participeren in het gesprek.

Voor de specialisatie is het van belang om naast tactiele Nederlandse Gebarentaal de verschillende communicatievormen (pro-tactiel, social haptics, etc.) te beheersen en te kunnen afstemmen met de doofblinde klant. Dit vraagt van de tolk om zich te blijven ontwikkelen en te blijven leren.

Competentie nr. 7: De tolk heeft kennis over de Nederlandse Dovencultuur en is betrokken bij de Dovengemeenschap

Dit betekent:

- kennis hebben van de verschillende aspecten van de Nederlandse Dovencultuur;
- participeren in de (Nederlandse) Dovengemeenschap;
- kennis hebben van hedendaagse concepten en modellen binnen Deaf studies⁵ (en deze kunnen toepassen om te reflecteren over de eigen beroepspraktijk).

Aanvulling op competentie nr. 7:

De tolk heeft kennis over de Nederlandse Doofblindencultuur en is betrokken bij de Doofblindengemeenschap

Dit betekent:

- kennis hebben van de verschillende aspecten van de Nederlandse Doofblindencultuur;
- participeren in de (Nederlandse) Doofblindengemeenschap;
- kennis hebben van hedendaagse onderzoeken over de (internationale) Doofblindengemeenschap en deze kunnen toepassen om te reflecteren over de eigen beroepspraktijk.

Aantekening bij competentie nr. 7:

- Het is belangrijk dat een tolk
 - op de hoogte is van het feit dat doofblinde personen ook vaak nog het verlies van het zicht/gehoor moeten verwerken en het verlies van onafhankelijkheid (levend verlies) en daarmee op een professionele en menswaardige manier omgaan;
 - de autonomie van de doofblinde persoon bewaakt, respecteert en waardert. De tolk moet per persoon afwegen welke visuele en talige informatie getolkt wordt en op welke wijze het beste begeleiding aangeboden kan worden terwijl tegelijkertijd de autonomie van de doofblinde klant bewaakt dient te worden;
 - inzicht heeft in de geschiedenis en betekenis van onderdrukking van de doofblindengemeenschap, en hoe machtdynamieken alle aspecten van een communicatie-uitwisseling beïnvloeden;
 - het belang erkent van het gebruik maken van verschillende modaliteiten in verschillende situaties;
 - begrijpt hoe het beschrijven van de fysieke en visuele omgeving de autonomie, besluitvorming en beheersing van de omgeving voor de doofblinde persoon ondersteunt;
 - het verband ziet tussen aanraking-normen in verschillende culturen en de communicatievoorkeuren van de doofblinde persoon;
 - de diversiteit binnen de doofblindengemeenschap waardeert.

COMPETENTIES GEDURENDE EEN TOLKOPDRACHT

Competentie nr. 16: *De tolk past tolkstrategieën toe*

Dit betekent:

- weten welke persoonlijke en professionele maatregelen te nemen om op een doeltreffende wijze het werk uit te oefenen;
- kennis hebben over manieren om voor jezelf te zorgen en stress te verminderen;
- kunnen omgaan met interne en externe factoren die van invloed zijn op het tolkproces;
- kennis hebben van meerdere linguïstische tolkstrategieën en het bewust inzetten van tolkstrategieën om adequaat te handelen;
- zich bewust zijn van en flexibel om kunnen gaan met diverse tolksituaties, taalregisters en culturele dynamieken van de gespreksdeelnemers;
- kunnen overschakelen naar consecutief tolken indien nodig.

Aantekening bij competentie nr. 16:

• Tolkstrategieën

Voor het tolken voor doofblinde personen zijn tolkstrategieën, afhankelijk van het doel van de setting en het kennisniveau van de doofblinde tolkgebruiker, zoals samenvatten of inkorten van groot belang om alle informatie te kunnen tolken omdat de gesproken communicatie vaak een hoog tempo heeft. Die balans is vaak uitdagend, zeker in settings met meerdere doofblinden met verschillende manieren van communiceren. Of een setting waar de gesproken informatiedichtheid hoog is en de vertaling naar de doofblinde persoon tijd kost om over te brengen. Dan is er vaak extra onderlinge afstemming nodig tussen tolken en gesprekspartners om de communicatie in goede banen te leiden.

De tolk moet altijd alert blijven op veranderingen van zicht/gehoor van de klant en moet daarop anticiperen.

Competentie nr. 17: *De tolk beschikt over productievaardigheden*

Dit betekent:

- in de vertolking aandacht schenken aan uitvoering, presentatie, prosodie (ritme, klemtoon en intonatie), tempo, registerkeuze, genre en culturele verschillen in taalgebruik;
- de toon en de bedoeling van de brontaal getrouw en adequaat tolken naar de doeltaal en cultuur.

Aantekening bij competentie nr. 17:

Fysieke en sociale omgeving

Een tolk voor doofblinde personen moet daarnaast ook specifieke informatie vertalen die betrekking hebben op de setting waarin het tolken plaatsvindt, omdat zij niet alleen taal overbrengen, maar ook context, en omgeving en interactiedynamiek toegankelijk moeten maken voor de doofblinde persoon. Het betreft omgevingsbeschrijvingen, waarbij de tolk de setting beschrijft: wie is er aanwezig, hoe is de ruimte ingericht, wat gebeurt er visueel, lichaamstaal, enz.; en daarnaast beschrijft de tolk de sociale interacties: Wie spreekt met wie? Wie lijkt de leiding te hebben? Hoe is de sfeer?

Omdat ook visuele informatie vertaald moet worden, moet de tolk continu afwegen wanneer deze intervenueert en wanneer niet ten behoeve van een optimale communicatie.

COMPETENTIES NA AFLOOP VAN EEN TOLKOPDRACHT

Competentie nr. 19: *De tolk zorgt voor eigen mentale veerkracht/ eigen mentale welzijn ook bij stressvolle en emotioneel beladen gesprekken*

Dit betekent:

- het herkennen van eigen stress- en overbelastingssignalen;
- weten wat secundaire traumatisering is en alert zijn op signalen met als doel om professionele veerkrachten te ontwikkelen;
- het toepassen van passende strategieën om mentaal in balans te blijven;
- het bewaken van professionele grenzen en tijdig aangeven van fysieke dan wel emotionele of psychische overbelasting;
- goed op de hoogte zijn waar sparringpartners te vinden zijn (huisarts, vertrouwenspersoon NBTG, supervisor, collega's, coach, hulpverlener) om die indien nodig in te schakelen, met inachtneming van de beroepscode;
- waar nodig reflecteren en gebruikmaken van supervisie of collegiale ondersteuning.

Aantekening bij competentie nr. 19:

Het is belangrijk dat tolken NGT voor doofblinde personen naast mentale veerkracht ook fysieke kracht en uithoudingsvermogen hebben om langdurig tactiel te kunnen tolken.

vraag A1-1a: Aanvullende competenties schrijftolken (naast die genoemd in het beroepsprofiel schrijftolken)

- *De schrijftolk kan ondersteunende technologieën toepassen zoals de brailleleesregel*
Een gespecialiseerde schrijftolk is bekend met ondersteunende technologieën die de communicatie met mensen met doofblindheid bevorderen. Tot deze technologieën

behoren onder andere de brailleleesregel, die gekoppeld kan worden aan een laptop en de braille screen communicator. Deze hulpmiddelen maken het mogelijk om geschreven tekst om te zetten in braille, zodat personen met een visuele beperking de informatie kunnen lezen via hun tastzin.

- *De schrijftolk heeft kennis over de Nederlandse Doofblindencultuur en is betrokken bij de Doofblindengemeenschap*

Dit betekent:

- kennis hebben van de verschillende aspecten van de Nederlandse Doofblindencultuur;
- participeren in de (Nederlandse) Doofblindengemeenschap;
- kennis hebben van hedendaagse onderzoeken over de (internationale) Doofblindengemeenschap en deze kunnen toepassen om te reflecteren over de eigen beroepspraktijk.

- *De schrijftolk past tolkstrategieën toe (staat al beschreven in het beroepsprofiel)*

Aantekening bij deze competentie:

- Tolkstrategieën

Voor het tolken voor doofblinde personen zijn tolkstrategieën, afhankelijk van het doel van de setting en het kennisniveau van de doofblinde tolkgebruiker, zoals samenvatten of inkorten van groot belang om alle informatie te kunnen tolken omdat de gesproken communicatie vaak een hoog tempo heeft. Die balans is vaak uitdagend, zeker in settings met meerdere doofblinden met verschillende manieren van communiceren. Of een setting waar de gesproken informatiedichtheid hoog is en de vertaling naar de doofblinde persoon tijd kost om over te brengen. Dan is er vaak extra onderlinge afstemming nodig tussen tolken en gesprekspartners om de communicatie in goede banen te leiden.

- *De schrijftolk beschikt over productievaardigheden*

Aantekening bij deze competentie:

Fysieke en sociale omgeving

Een schrijftolk voor doofblinde personen moet daarnaast ook specifieke informatie vertalen die betrekking hebben op de setting waarin het tolken plaatsvindt, omdat zij niet alleen taal overbrengen, maar ook context, en omgeving en interactiedynamiek toegankelijk moeten maken voor de doofblinde persoon. Het betreft omgevingsbeschrijvingen, waarbij de schrijftolk de setting beschrijft: wie is er aanwezig, hoe is de ruimte ingericht, wat gebeurt er visueel, lichaamstaal, enz.; en daarnaast beschrijft de tolk de sociale interacties: Wie spreekt met wie? Wie lijkt de leiding te hebben? Hoe is de sfeer? Omdat ook visuele informatie vertaald moet worden, moet de tolk continu afwegen wanneer deze interenieert en wanneer niet ten behoeve van een optimale communicatie.

VRAAG A1 -1b

1b. Over welke kennis van de gehanteerde terminologie en de te volgen procedures bij tolken voor personen met doofblindheid moet een specialist beschikken?

vraag A1-1b: Aanvullende competenties tolken naast die genoemd in het competentieprofiel tolken NGT: geen

Competentie nr. 8: *De tolk zorgt voor een doelgerichte voorbereidingsroutine van een tolkopdracht*

Dit betekent:

- een tolkopdracht efficiënt en effectief kunnen voorbereiden; daarbij rekening houdend met zowel inhoudelijke aspecten (opvragen van documenten waar nodig en overige informatie over de opdrachtsituatie en de deelnemers) als praktische randvoorwaarden (logistiek, techniek, licht, positiebepaling en kleding);
- waar mogelijk overleggen met de gespreksdeelnemers over taalvoorkeuren of eventuele andere wensen.

Aantekening bij competentie nr. 8:

Als de klant een doofblind persoon is, is het nog belangrijker dat de randvoorwaarden voor een goede communicatie kloppen en daarom moet dit voortdurend afgestemd worden met de klant. Wat kan iemand nog horen en/of zien in uiteenlopende situaties en hoe kan deze persoon hier optimaal gebruik van maken? De tolk moet ook gebruik maken van ergonomische en hygiënische technieken tijdens fysiek contact.

vraag A1-1b: Aanvullende competenties schrijftolken naast die genoemd in het beroepsprofiel schrijftolken: geen

Art 2.2:

- bereidt zich voor op de tolksituatie door inhoudelijke informatie op te vragen (zoals programma, notulen, agenda, lesmateriaal, werkvormen, eventuele locatiewisseling en/of namenlijst deelnemers);

Aantekening bij deze competentie:

Als de klant een doofblind persoon is, is het nog belangrijker dat de randvoorwaarden voor een goede communicatie kloppen en daarom moet dit voortdurend afgestemd worden met de klant.

VRAAG A1-1c

1c. Over welke (gevorderde) vaardigheden moet een specialist beschikken wat betreft persoonlijke reflectie, consultatie, samenwerking en onderzoek.

vraag A1-1c: Aanvullende competenties tolken naast die genoemd in het competentieprofiel tolken NGT: geen

Competentie nr. 18: *De tolk bekwaamt zich aan de hand van de beroepscode in reflectieve vaardigheden passend bij een professional met een mensgericht beroep*

Dit betekent onder andere:

- deelnemen aan intervisie en supervisie;
- consulteren collega's;
- ontwikkelen van professionele identiteit.

Aantekening bij competentie nr. 18:

Intervisie wordt verplicht gesteld bij deze specialisatie.

vraag A1-1c: Aanvullende competenties tolken naast die genoemd in het competentieprofiel tolken NGT: geen

Competentie nr. 12: *De tolk kan werken in een team met een collega/heeft een coöperatieve houding*

Dit betekent:

- zich professioneel en collegiaal gedragen bij het zoeken en aannemen van tolkopdrachten;
- kennis hebben over het doel, de noodzaak en de gezamenlijke eindverantwoordelijkheid van het tolken in teams;
- zich inzetten voor goede besluitvorming en afstemming van taken binnen een tolkopdracht;
- waar nodig de samenwerking met collega's zoeken, aangaan en collega's ondersteunen;
- bewaken dat het vragen, geven en ontvangen van collegiale constructieve bijdragen op een open en veilige wijze gebeurt in direct contact met de betreffende collega;
- respect en zorgvuldigheid tonen naar collega's en het vertrouwen van de gespreksdeelnemers in de collega's ondersteunen;
- bijdragen aan een veilige leeromgeving van tolken in opleiding als de tolk als mentor fungeert;
- de eigen verantwoordelijkheid en deskundigheid van andere tolken respecteren;
- bijdragen aan een veilige leeromgeving van tolken in opleiding als de tolk als mentor fungeert.

Aantekening bij competentie nr. 12:

De gespecialiseerde tolk die tolkt voor doofblinde personen werkt zeer vaak met een team van tolken. Daarom is deze competentie van extra belang binnen de specialisatie.

vraag A1-1c: Aanvullende competenties schrijftolken naast die genoemd in het beroepsprofiel schrijftolken

Voor de schrijftolk geldt hier volgens het beroepsprofiel:

Art. 4.3

- reflecteert op diens eigen functioneren;
- staat open voor feedback en vraagt hier actief om;
- geeft en ontvangt op een respectvolle manier collegiale feedback.

Art. 2.2 :

Maakt (in geval van teamtolken) afspraken met collega-tolken over het aangeven van woordvoerders, de wijze en het moment van tolkwissel en het souffleren.

Aantekening bij deze competentie:

De gespecialiseerde schrijftolk die tolkt voor doofblinde personen werkt zeer vaak met een team van tolken. Daarom is deze competentie van extra belang binnen de specialisatie.

VRAAG A2 VRAGENFORMULIER FASE 2

Onderbouw de keuze voor de competenties voor deze specialisatie.

Dit kan bijvoorbeeld met behulp van (bestaende) literatuur, verslaglegging van bijeenkomsten van bijvoorbeeld een focusgroep of de werkgroep en feedback vanuit de eigen beroepsgroep en diverse andere stakeholders, waaronder in ieder geval de belangenorganisaties van doven en slechthorenden en andere relevante stakeholders zoals het Instituut voor Communicatie en Gebarentaal (ICG), voorheen IGT&D.

Bij het beschrijven van de benodigde competenties voor de specialisatie, heeft de werkgroep aan de hand van de vragen 1a t/m 1c van het vragenformulier en op basis van het competentieprofiel van de NBTG/het beroepsprofiel van de NSV in verschillende sessies gediscussieerd over de vraag over welke competenties een gespecialiseerde tolk voor doofblinde personen moet beschikken.

Daarbij is de volgende literatuur geraadpleegd:

- *DeafBlind Interpreting: Toward Effective Practice* van het DeafBlind Interpreting National Training and Resource Center Regional Resource Center on Deafness Western Oregon University uit 2018 (bijlage 1);
- World Association of Sign Language Interpreters Deafblind Interpreter Education Guidelines (bijlage 2).

VRAAG A3 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf op welke wijze jullie tot het vaststellen van de aanvullende competenties voor het competentieprofiel zijn gekomen.

Deze vraag is deels beantwoord bij vraag A2, waar we beschreven hebben dat het vaststellen van de competenties is gedaan aan de hand van het basiscompetentieprofiel van de NBTG en het beroepsprofiel van de NSV en de onder vraag A2 genoemde literatuur.

Tijdens onze discussies in de werkgroep is gekeken of de competenties zoals beschreven in *DeafBlind Interpreting: Toward Effective Practice* als aanvullende competenties bovenop de competenties van het basiscompetentieprofiel van de NBTG of die uit het beroepsprofiel van de NSV beschouwd kunnen worden.

Wij hebben geconcludeerd dat bijna alle competenties die nodig zijn voor tolken NGT of schrijftolken ondergebracht kunnen worden in het competentieprofiel van de NBTG cq beroepsprofiel van de NSV. Dit betekent dat de benodigde competenties van de specialist eerder nadere uitwerkingen/ invullingen zijn van bepaalde (basis)competenties dan dat er aanvullende competenties geformuleerd kunnen worden. Dat komt met name doordat de (basis)competenties grotendeels als open normen zijn geformuleerd waardoor veel

competenties op verschillende niveaus uitgeoefend kunnen worden.

In het opzetten van een curriculum voor een gespecialiseerde training kan nadere invulling en diepte gegeven worden aan de beschreven competenties in het competentieprofiel van de NBTG/beroepsprofiel van de NSV.

VRAAG B1 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf of er al een specialistenopleiding op het terrein van de specialisatie is of dat die nog ontwikkeld moet worden?

Tolken NGT

Op dit moment bestaat er in Nederland geen opleiding op het terrein van tolken voor mensen beperkt in horen en zien. In het verleden waren lessen doofblindheid en vierhandengebaren opgenomen in het curriculum in de opleiding tolk Nederlandse Gebarentaal aan de Hogeschool Utrecht. Inmiddels is er in het huidige curriculum geen ruimte meer voor scholingsaanbod voor het tolken voor mensen met doofblindheid. Bij de HU is voor zover bekend geen materiaal meer beschikbaar van het oude curriculum. Tolken die de komende jaren afstuderen hebben dus geen tot weinig ervaring/kennis van het tolken voor mensen met doofblindheid.

Aanbod aan bijscholing op het specialisatiegebied was er lange tijd niet.

Inmiddels heeft KTV een nascholing opgezet voor kennismaking met het tolken voor mensen met doofblindheid:

- Eind 2024 was er een online lezing van twee uur door een doofblind persoon.
- Op 15 okt 2025: tactiele communicatie, 1 dag workshop tactiel gebaren.
- Op 5 nov, 2 daagse cursus SHC.

Qua verdieping is er echter geen nascholing beschikbaar.

In het buitenland zijn er nog wel opleidingen die tolken voor doofblinde personen in het curriculum van hun opleiding hebben opgenomen, maar die zijn niet toegankelijk voor Nederlandse tolken. De enige optie aan bijscholing die er is, zijn online trainingen die worden aangeboden op het gebied van Pro-tactile en Social haptic. Dit zijn Amerikaanse nascholingen, waardoor de inhoud niet geheel relevant is voor tolken NGT. Nascholing op het gebied van Pro-tactile wordt alleen aan doofblinden gegeven (op dit moment) en wordt nog niet beschikbaar gesteld voor tolken/horenden.

Schrijftolken

In het nieuwe curriculum (2024-2025) van de AD schrijftolk is geen lespakket over doofblindheid meer opgenomen. Er zijn wel enkele kennismakingslessen over het begrip doofblindheid en het begeleiden van mensen met doofblindheid. Na studiejaar 2026-2027 zal het Instituut voor Communicatie en Gebarentaal stoppen met de AD schrijftolk opleiding.

Welke elementen moeten er in een scholingstraject voor deze specialisatie aan bod komen?

Wij hebben onderzocht of er in het buitenland trainingen of richtlijnen voor trainingen op het gebied van tolken voor doofblinde personen zijn ontwikkeld, maar dit onderzoek is begrensd. Mogelijk zijn er nog meer trainingen en richtlijnen in het buitenland.

Dergelijke richtlijnen zijn niet zomaar over te nemen voor de Nederlandse situatie door

knelpunten als andere gebarentaal en cultuurverschillen.

Buitenlandse onderzoeken die wij ter inspiratie hebben gebruikt zijn:

- WASLI Deafblind Interpreter Education Guidelines
<https://wasli.org/sign-language-interpreters/deafblind-interpreting/#:~:text=The%20WASLI%20Deafblind%20Interpreter%20Education%20Guidelines%20document%20represents,educators%2C%20students%2C%20and%20researchers%20from%20around%20the%20world>
- *Curriculum guide for Infusing Deaf-Blind Interpreting into an Interpreter Education Program*
https://tiemcenter.org/resources/wp-content/uploads/sites/2/2012/02/Meeting_the_Needs_IEP_Curriculum_Guide.pdf
- Een opleiding uit Australië https://www.naati.com.au/certification/recognised-practising-deafblind-interpreter/?utm_source=chatgpt.com.

De WASLI *Deafblind Interpreter Education Guidelines* biedt richtlijnen voor de opleiding van tolken die werken met tolken voor doofblinde personen wereldwijd. Het doel is om consistente, kwalitatief hoogwaardige opleidingen te bevorderen die voldoen aan de behoeften van de gemeenschap van doofblinde personen.

In de VS is er daarnaast in 2007 een *Curriculum guide for Infusing Deaf-Blind Interpreting into an Interpreter Education Program* opgesteld in door the National Task Force on Deaf-Blind Interpreting.

Beide laatstgenoemde documenten hebben we gebruikt om richtlijnen op te stellen voor gespecialiseerde nascholingen.

- **Vergelijkende linguïstiek - linguïstiek van tactiele (lokale) gebarentaal**
- **Vertaal- en discoursanalysevaardigheden - taalmodellen voor doofblinden**
- **Interculturele communicatie - doofblindencultuur**
- **Tolkvaardigheden en -technieken voor het werken met doofblinde tolkgebruikers**
- **Ethiek, professionaliteit en besluitvorming - scenario's waarbij doofblinde tolkgebruikers betrokken zijn**
- **Stages - met doofblinde klanten**
- **Gespecialiseerde tolksituaties**
- **Teamtolken voor doofblinde tolkgebruikers en in dove-horende teams (co-tolken)**
- **Communicatiemethoden en tolken binnen elke tolkmethode:**
 - samenvatten/indikken van NL en NGT (voor gebarentolken)
 - samenvatten/indikken van NL in tekst (voor schrijftolken)
 - interpreteren van geprinte materie zoals diagrammen en graphics
 - non-verbale communicatie
 - bekend zijn met de verschillende vormen van doofblindheid
 - basiskennis van gebaren en Social Haptic Sign (voor schrijftolken)
 - tactiele gebarentaal (voor gebarentolken)
 - visueel tolken, inclusief gebarentaal met beperkte ruimte en nabijzichttolken (voor gebarentolken)
 - tactiel handmatig alfabet (voor gebarentolken)
 - twee handen gebaren of pols vasthouden (voor gebarentolken)
 - pro-tactiele/sociaal-haptische communicatie (voor gebarentolken)
 - kennis van brailleleesregel en braille screen communicator (voor schrijftolken)
- **Omgevingsbeschrijving**
 - fysieke omgeving
 - mensen
 - gebeurtenissen
 - sociale uitwisselingen

- **Begeleidingstechnieken**
 - oriëntatie en mobiliteit
- **Ethiek**
 - beoordelen van communicatie match
 - voorkeuren bepalen
 - machtskwesties
 - bekend zijn met fases van levend verlies
 - geven en ontvangen feedback
 - evalueren van de behoeften van de tolk/ strategieën om eigen welzijn te bewaken
 - persoonlijke reflectie
- **Rollen**
 - tolk
 - ondersteunende dienstverlener
 - tolk als begeleider
 - tussenpersoon
- **Omgevingsomstandigheden**
 - verlichting
 - kleding
 - achtergrond
 - geuren
 - zitplaatsen
 - Ergonomische en omgevingsfactoren die invloed op het tolken uitoefenen
- **Gemeenschapskwesties**
 - Doofblindencultuur en perspectieven
 - organisaties en hulpmiddelen
 - technologie

Welke partij is geschikt om een dergelijke opleiding te ontwikkelen?

Een nascholing die de basisinformatie aanbiedt is al opgezet door KTV.

Ook de werkgroep O&S van de NBTG heeft een 10-daagse nascholing ontwikkeld voor tolken NGT-NL. Deze is in februari 2026 van start gaan. Deze opzet zou in de toekomst aangepast kunnen worden zodat er een nascholing voor gevorderden kan worden ontwikkeld.

Voor het opzetten van een diepgaande nascholing moet er een partij zijn die beschikt over de kennis van doofblindheid en kennis van specifieke tolkvaardigheden. In het huidige werkveld bestaat een dergelijke partij nog niet. Voor het optimaal ontwikkelen van een specialistenopleiding is samenwerking met verschillende (belangen)organisaties van tolkgebruikers dan ook gewenst. Te denken valt aan de HU, DB connect (samenwerkingsverband van Kalorama, Kentalis, GGMD, Bartimeus en Visio), belangenorganisaties van tolkgebruikers, de Oogvereniging, de NBTG, de NSV en tolken die al actief zijn in het huidige werkveld.

De 10-daagse nascholing is ook open voor schrijftolken. Met name de kennismakingsdagen zijn ook van belang voor schrijftolken. In een volgende training voor gevorderden zal er ook aandacht voor de specialist in schrijftolken zijn.

VRAAG B2 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf hoe een tolk aan kan tonen dat deze beschikt over gevorderde vaardigheden in persoonlijke reflectie, consultatie, samenwerking en onderzoek

Een tolk die werkt met doofblinde personen moet over diverse gevorderde vaardigheden beschikken op het gebied van persoonlijke reflectie, consultatie, samenwerking en onderzoek. Een tolk voor doofblinde personen moet niet alleen technisch vaardig zijn, maar ook een kritische en flexibele professional zijn die zich continu ontwikkelt en samenwerkt met anderen in het vakgebied.

Een tolk kan aantonen over deze vaardigheden te beschikken door een persoonlijk reflectieverslag te schrijven waarbij ingegaan wordt op onderstaande aspecten en waarbij voorbeelden uit de praktijk van deze tolk beschreven worden.

Hieronder zijn de belangrijke aspecten per gebied benoemd:

1. Persoonlijke reflectie

- *Zelfbewustzijn*: De tolk moet zich bewust zijn van zijn/haar eigen communicatiestijl, houding en mogelijke vooroordelen en hoe deze de tolksituatie kunnen beïnvloeden.
- *Zelfevaluatie*: Regelmatig reflecteren op eigen werk en handelen, bijvoorbeeld door middel van een logboek of intervisie.
- *Aanpassingsvermogen*: Kritisch kunnen kijken naar de eigen prestaties en waar nodig bijsturen om beter aan te sluiten bij de behoeften van de doofblinde persoon.
- *Emotionele veerkracht*: Omgaan met de intensiteit van het werk, aangezien het tolken voor doofblinde personen fysiek en emotioneel uitdagend kan zijn.

2. Consultatie

- *Deskundigen raadplegen*: Weten wanneer en bij wie advies in te winnen, zoals collega-tolken of experts op het gebied van doofblindheid.
- *Communicatie met de doofblinde persoon*: Bespreken welke communicatiemethode (zoals tactiele gebaren, Lorm of braille) het meest geschikt is en of er aanpassingen nodig zijn.
- *Bespreken van ethische dilemma's*: Overleggen met vakgenoten over situaties waarin de onpartijdigheid van de tolk of rolgrenzen onder druk staan.
- *Feedback vragen en verwerken*: Zowel van de doofblinde persoon als van collega's of opleiders.

3. Samenwerking

- *Interdisciplinair werken*: Kunnen samenwerken met begeleiders, zorgverleners, therapeuten en andere professionals die betrokken zijn bij de doofblinde persoon.
- *Afstemmen binnen een team*: Als er meerdere tolken ingezet worden, goed kunnen overleggen over taakverdeling en continuïteit.
- *Flexibiliteit in samenwerking*: Aangepast kunnen werken aan de behoeften van de doofblinde persoon en anderen in de omgeving (zoals familie of collega's).
- *Ondersteunende houding*: Niet alleen tolken, maar ook bijdragen aan een soepele communicatie-ervaring door duidelijkheid en structuur aan te brengen.

4. Onderzoek

- *Levenlang leren*: Actief op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen binnen het vakgebied.
- *Ervaringen analyseren*: Cases bestuderen (bijv. in intervisie) en vergelijken om inzicht te krijgen in effectiviteit van bijvoorbeeld verschillende tolkstrategieën.
- *Deelname aan onderzoek*: waar mogelijk meewerken aan wetenschappelijk onderzoek over tolken voor doofblinden, bijvoorbeeld door casestudies in te brengen of bij te dragen aan vakliteratuur.

VRAAG B3 VRAGENFORMULIER FASE 2

Hoe dient de begeleiding door een ervaren tolk vorm te krijgen?

Om in aanmerking te komen voor een specialisatie *Tolken voor mensen beperkt in horen en zien*, is het belangrijk dat de begeleiding door een ervaren tolk goed gestructureerd en doelgericht plaatsvindt. Hier zijn enkele manieren waarop die begeleiding vorm kan krijgen:

1. Mentorschap door een ervaren tolk voor doofblinden

Een ervaren tolk wordt als mentor gekoppeld aan een beginnend tolk voor doofblinden. De mentor:

- **Geeft uitleg** over de specifieke communicatiemethoden (zoals tactiele gebaren, Lorm).
- **Observeert** tolkopdrachten en geeft gerichte feedback.
- **Biedt reflectiemomenten** waarin situaties besproken en geanalyseerd worden.

Mentorschap kan vorm krijgen door

- als tolk een opdracht voor een doofblinde klant in teamverband uit te voeren. Er is een groepsapp voor tolken NGT waarin tolkopdrachten voor doofblinde personen worden aangeboden en teamtolken worden gezocht. De tolk kan hier aangeven op zoek te zijn naar een collega die met een onervaren collega op dit specialisatiegebied wil samenwerken en bereid is gerichte feedback te leveren en samen te reflecteren op verschillende situaties en momenten. Er moet minimaal 5 keer samengewerkt worden. Een dergelijk app is er nog niet voor schrijftolken.
- Door een mentor te zoeken via een (nog door de NBTG op te zetten?) 'mentorsysteem' voor tolken NGT, waarbij minimaal 5 keer samengewerkt wordt en aan eventuele andere eisen wordt voldaan in het mentortraject.

2. Theorie en casusbesprekingen tijdens oefendagen

Naast praktijkervaring is het ook belangrijk om:

- Casussen te bespreken (ethische dilemma's, communicatiesituaties)
- Kennis te verdiepen over doofblindheid (oorzaken, communicatiebehoeften, sociale context)

VRAAG C1 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf aan welke eisen een nascholing moet voldoen om de specialisatie te behouden?

De beschrijving moet in ieder geval gebaseerd zijn op onderstaande criteria;

- *Nascholingen moeten gebaseerd zijn op één of meer competenties van het competentieprofiel voor specialisten.*
- *Nascholingen voldoen aan de algemene eisen aan nascholingen zoals deze door het RTGS zijn bepaald.*

- Nascholingen voor het behoud van de specialisatie moeten gebaseerd zijn op een van de competenties uit het competentieprofiel, en daarnaast specifiek gericht zijn op het verbeteren/verdiepen van de kennis en vaardigheden zoals omschreven in de beantwoording van vraag A. Daarnaast moet de nascholing voldoen aan de curriculum-richtlijnen voor nascholingen/trainingen zoals omschreven in de beantwoording van vragen B1 en B2.

Door de werkgroep O&S is een scholingstraject van 10 dagen ontwikkeld die in jan 2026 van start is gegaan en in totaal een jaar zal beslaan om 'nieuwe' tolken NGT aan te trekken (dove en horende). Dit traject omvat zowel theoretische en praktische kennis als intervisie.

Dit is echter geen opleiding maar een scholingstraject met de mogelijkheid deze op termijn uit te kunnen breiden naar een traject dat ook door pas afgestudeerde tolken en door tolken die al ervaring hebben op het gebied van tolken voor doofblinden gevolgd kan worden.

Met het zicht op een specialisatie voor het tolken voor deze specialistische doelgroep is het van belang aansluitende nascholingen continu te garanderen en te kunnen blijven aanbieden. De werkgroep heeft het programma van het scholingstraject, gebruikt als uitvalsbasis. De vaardigheden die getraind worden zijn beschreven bij vraag A1 en gebaseerd op het competentieprofiel van de NBTG, aangevuld met specialistische competenties; daarnaast komen in het scholingstraject diverse curriculum-elementen zoals omschreven bij B1 en B2 ruimschoots aan bod.

VRAAG C2 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf hoe collegiale uitwisseling en het vragen van feedback (eis 3 van de eisen voor permanente educatie) van de specialisatie wordt vormgegeven en welke eisen daarbij horen.

Eis 3:

De tolk neemt op regelmatige basis deel aan collegiale uitwisselingen en het vragen van feedback aan klanten met het oog op voortdurende persoonlijke reflectie en zelfevaluatie ter bevordering van een praktijk als gespecialiseerde professional.

Om te voldoen aan eis 3 beveelt de werkgroep aan om deelname aan een intervisiegroep voor gespecialiseerde tolken (voor doofblindheid) verplicht te stellen. De werkgroep beveelt verder aan om nader te onderzoeken op welke wijze de intervisie ingericht moet worden om deze zo effectief mogelijk te laten zijn.

VRAAG C3 VRAGENFORMULIER FASE 2

Beschrijf hoe het bijdragen aan kennisuitwisseling (eis 4) van de specialisatie wordt vormgegeven en welke eisen daarbij horen.

Het bijdragen aan kennisuitwisseling kan op verschillende manieren plaatsvinden. Dit zou bijvoorbeeld kunnen (maar is niet limitatief) door:

- een wetenschappelijk artikel over tolken voor personen met doofblindheid te analyseren en deze bevindingen te publiceren op bijvoorbeeld het (nog op te zetten) leerplatform van de NBTG of voor de Interpres;
- een nascholingstraining op te zetten voor specialisten in spe of al gespecialiseerde tolken;
- intervisiebijeenkomsten te begeleiden;
- mentor te zijn;
- een (online) mini-symposium te organiseren;
- deelname aan de specialisatiewerkgroep.

VRAAG D VRAGENFORMULIER FASE 2

Zijn er, naast de bovengenoemde eisen, nog specifieke eisen met betrekking tot het specialisatiegebied waaraan een tolk moet voldoen om in aanmerking te komen voor de overgangsregeling? Bijvoorbeeld een bepaald diploma behaald hebben, een assessment met succes afronden etc.

In vraag 4 van het vragenformulier staat:

Voor tolken die al als specialist beschouwd kunnen worden op basis van ervaring en opleiding/nascholingen geldt een overgangsregeling. Vanaf het moment dat een domein erkend is als specialisatie door de specialisatiecommissie, kan een tolk gedurende een periode van 2 jaar een beroep doen op de overgangsregeling.

Als een specialisatie is erkend door de specialisatiecommissie, kan een tolk middels een portfolio een verzoek tot verkrijging van de specialisatie indienen bij de specialisatiecommissie. De criteria voor deze overgangsregeling zijn:

De tolk levert een portfolio in, waarin de volgende informatie is opgenomen:

- 1. Informatie waarmee de tolk aantoont aan de basiseisen voor certificering als specialist te voldoen (5 jarige registratie & werkuren).*
- 2. Informatie waarmee de tolk aantoont aan punt 3 (voldoen aan de competentie-eisen) en 5 (minimaal 50 uur werkervaring in de specialisatie) van de aanvullende eisen te voldoen.*
- 3. Aanbevelingen van minimaal 2 collega's waaruit blijkt dat zij deze tolk kundig achten op het gebied van de specialisatie. Het betreft hier een collega waarmee is samengewerkt in het domein waarvoor de specialisatie wordt aangevraagd. Voor deze aanbeveling kan gebruik gemaakt worden van het format '2.4. Aanbevelingsbrief collega's'.*
- 4. Aanbevelingen van minimaal 2 tolkgebruikers waaruit blijkt dat zij deze tolk kundig achten op het gebied van de specialisatie. Het gaat hier om tolkgebruikers vanuit de doelgroep die de specialisatie betreft of ervaren/deskundig zijn op het*

domein van de specialisatie. Voor deze aanbeveling kan gebruik gemaakt worden van het format '2.5. Aanbevelingsbrief tolkgebruikers'.

- 5. Informatie over welke nascholingen m.b.t. het specialisatiegebied al gevolgd zijn*
- 6. Specifieke eisen m.b.t. specialisatiegebied*

De werkgroep is van mening dat de algemene eisen voor de overgangsregeling, zoals omschreven in de inleiding van vraag 4 van het vragenformulier t.a.v. de overgangsregeling, voldoen om in aanmerking te komen voor de registratie als specialist.